

LEDARE

Ledare: Söndagssignerat/Hans Bergström: Den svenska skolan: Ge Mats Ekholm chansen

PUBLICERAD 1999-09-12

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Skolverkets tillträdande generaldirektör, pedagogikprofessorn Mats Ekholm, har gått till våldsamt angrepp på vad Dagens Nyheter tyckt om skolan i stället för att angripa problemen i skolan. Värderingen att det förra är viktigare än det senare är intressant för att komma från Skolverkets nye chef.

Lite märkligt kan det också synas att just DN, i Ekholms artikel i det färskaste numret av Pedagogiska magasinet, anklagas för att "strypa utbildningsdebatten". Ingen tidning har gett så mycket plats för inlägg om skolan; flertalet har kommit från lärare med kännedom om verkligheten. Men kanske känner de ideologer som hållit skolan i ett strypgrepp under ett kvartssekel sig nu själva lite undanträngda, vana som de är att självklart dominera tänkandet om skolan.

Nåväl. Avgörande är vad som sker med skolan. Skolverket har en viktig roll. Ju mer det står klart att kommunerna misslyckats som uppdragsgivare till skolan och ju fler friskolor vi får, desto mer legitim blir Skolverkets roll som hävdare av de nationella kraven på skolan och granskare av hur skolorna fungerar. Skolverket står på det sättet inför en ny vår, precis som Socialstyrelsen på vårdområdet.

Verklighetsbilden hos verkets chef är då viktig. Vad ser han som skolans problem

Vad vill han särskilt engagera sitt verk i

Vilka signaler ger han till skolan

Hur mycket råg i ryggen får till exempel rektorerna från Skolverket, när de söker värja sig mot de kommunala sammanträdeskraven för att få tid att vara ledare i skolan

Vad Mats Ekholm sagt och skrivit så här långt är lite oroväckande. Han spottar ut "konservativ linje" när DN med viss envetenhet hävdar tre synpunkter: 1

att ordning och struktur måste råda i undervisningssituationen, 2

att lärarnas ställning, lön och självförtroende måste lyftas, 3

att skolan behöver rektorer med förmåga och resurser att leda det inre livet i skolan. Ekholm menar att vi förordar en auktoritär

ledarstil och går emot jämlikhetssträvandena. Han hävdar också att vi saknar belägg för vår betoning av det starka ledarskapets roll i skolan.

Med särskild kraft vänder sig Ekholm mot mitt förslag att den fantastiska tv-dokumentären "Första året" borde användas som underlag för en självkritisk prövning hos rektorer och på landets lärarhögskolor. Förslaget är "oemotståndligt i sin naivitet", skriver den blivande generaldirektören. "Han förefaller sakna insikter om att dessa yrkesgrupper befinner sig direkt i den praktiska situation som visades på tv-skärmen under en stor del av arbetsåret."

Den arbetssituation som den i allt beundransvärde läraren Daniel Pavlica mötte under sitt första yrkesår skulle alltså enligt Ekholm vara typisk för svensk skolvardag i dag (nästa vecka kommer Daniel för övrigt med en bok på DN-förlaget, med titeln "Första året - scener ur ett klassrum"). Ungdomar kommer och går närhelst de behagar, sover i bänkarna, sitter med ytterkläderna på, slamrar och stör, omöjliggör all koncentrerad undervisning och inläring, tycks sakna varje motivation för det arbete de enligt läroplanen förväntas uträtta, och den nye lärare som ska hantera detta kaos får inget som helst stöd av sin omgivning - detta skulle vara typiskt för svensk skola. Och den blivande generaldirektören för Skolverket reagerar inte!

Nu är ju inte DN ensamt om att ha kritiskt granskat skolan. Den hårdast formulerade kritiken står Riksdagsrevisorerna för. I en rapport i mars i år skriver de bland annat: "Skolhuvudmännen (alltså kommunerna) har inte agerat som uppdragsgivare. De har inte skött sina åligganden med att följa upp och utvärdera sina skolplaner. Många skolhuvudmän började först under 1997 inse det ansvar de fick för skolväsendet den 1 januari 1991."

Vidare: "1990-talets skolreformer avsågs leda till bättre skolor. Grundskolans resultat har emellertid försämrats under 1990-talet. Revisorerna menar att detta är oacceptabelt." Ordförande i den avdelning av Riksdagsrevisorerna som avger dessa omdömen är Per Rosengren, riksdagsman för vänsterpartiet!

Annan hård kritik kommer från Skolverket självt. Dess undersökningar bland lärarna sade senast att hela 85 procent av lärarna i grundskolan anser att kommunerna inte klarar av att ta ansvar för skolan. Skolverkets inspektörer visade förra året att rektorerna i ytterst liten grad ägnar sig åt det som borde vara deras huvuduppgift, nämligen att skapa bästa möjliga förutsättningar för undervisningen.

En tredjedel av nyutexaminerade adjunkter/gymnasielärare svarar efter sitt första år i verkligheten att de inte vet om de vill fortsätta i yrket.

Docent Lennart Grosin vid Stockholms universitet har gjort den mest kvalificerade aktuella genomgången av forskning om vad som gör skolor framgångsrika. Huvudslutsatsen är att skolans "klimat" är avgörande, framför allt de samlade förväntningar på eleverna som skolläring och lärare signalerar genom sitt dagliga beteende i fråga om sådant som normer, värderingar och ordning.

En så enkel sak som att arbetet fortsätter i klassrummet tills det ringer ut visar sig ha ett starkt positivt samband med goda

resultat. Betydelsen ligger inte främst i den extra tiden i sig utan i det budskap av att "här pågår viktig verksamhet" som de dagliga handlingarna förmedlar.

Nu är även skoldebatten fylld av koder, av budskap mellan raderna. Genom vårt sätt att formulera oss om "ordning", "kunskap", "katederundervisning" etc placerar vi snabbt in oss i ett ideologiskt schema. Det går alls icke entydigt mellan "vänster" och "höger" på den vanliga politiska skalan. Många av de hårdaste kritikerna av skolans utveckling under 70-talet har sin hemhörighet hos "vänstern" (till exempel den gedigne folkbildaren och socialdemokraten Arne Helldén). Men på den skolideologiska skalan känner vi igen varandra redan via några få ord, som symboliserar en hel svärm av attityder och blinkningar till vänner.

Detta kan ibland leda till överförenkling. Som alltid har man själv lättast att se den hos sina motståndare. DN:s motståndare i skoldebatten tenderar, tycker jag, att blanda samman "normer" med "auktoritär" och "struktur" med "icke progressiv undervisning". Men detta är falska motsatspar.

En skola som tidigt och tydligt etablerar klara spelregler och höga förväntningar på eleverna behöver inte alls vara auktoritär; de tydliga normerna internaliseras och blir till naturliga vanor som i själva verket bidrar till ett glatt och öppet arbetsklimat. I en skola utan sådan tydlighet från början kan i stället grymma subkulturer ta över, drivna av gäng.

Och en skola med struktur kan mycket väl samtidigt vara drivande för helt nya undervisningsmetoder och stort eget ansvar för eleverna. Just en sådan skola besökte vi, en grupp svenska redaktörer, i Tammerfors häromveckan: "konservativ" i hela lärdomsandan, uttalat "progressiv" i undervisningsmetoderna.

Tanken att en bra och krävande skola skulle vara dålig för jämställdheten är helt enkelt fel. Som etnologen Jonas Frykman övertygande belagt är en klart kunskapsinriktad skola, i stället för en terapeutisk, viktigast för ungdomar med svagt stöd hemifrån. En sådan skola visar förväntningar på vad eleverna ska klara att uträtta för framtiden, i stället för att fråga efter deras bakgrund.

Jag råkar känna Mats Ekholm en del, även utöver vad han skrivit på senare tid, och vet att inte heller han är så enkelt inplacerbar som han med sina ordval inbjudit till. Utöver den goda egenskapen att komma från universitetet i Karlstad och bära en underbar humor, har han också en del verklighetsnära funderingar som kan leda Skolverket rätt i några avseenden.

Jag tror att den nye generaldirektören har en hälsosam instinkt av distans till överdrivet plantänkande på skolområdet, att han är mer intresserad av att granska och stödja den faktiska verksamheten. Jag vet att han är kritisk till "utbildningsinflationen", dvs tendensen i det nya gymnasiet att i det falska namnet av "jämlighet" förlänga den enhetliga grundskolan till 19 år i stället för att understödja ungdomarnas egen motivation att växa med de inriktningar som de har särskild fallenhet för.

Så låt oss ge Mats Ekholm chansen som generaldirektör för Skolverket. Han må gärna avrätta DN, bara han bidrar till att

upprätta skolan.

Hans Bergström

Chefredaktör

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt